



Øster Nordenbæk

SPEJLET *ET TILBAGEBLIK*

**Østervrå Lokalhistoriske
Forening**

Uddrag af Axel Nordenbæks slægtsbog: En landmands liv
afskrevet og redigeret af Karen Baier.

FAMILIEN NORDENBÆK

fortalt af Axel Nordenbæk. (f. 19/9-1894 d. 13/11-1981)

MINE OLDEFOR/ELDRE - fædrene side

Jens Nielsen (Grønlund), født i 1787 i Aasted Sogn, død den 30. marts 1845. Gift med Jacobine Severine Marie Weile, født i 1797 i Alborg, død den 8. april 1874 i Højstrupgaard, Torslev Sogn.

Børn:

Peder Jensen

Christine Øllegaard Jensdatter

Hans Jørgen Jensen

Niels Peter Jensen (min bedstefar)

Jens Nielsen var husmand. Fik tildelt dannebrogordenen. Bosat i Torslev Sogn i "Knuppen" - et lille hus som lå i Højstrup i Torslev Sogn. Han døde i en alder af 58 år, og enken, Jacobine Severine Marie, levede af jordlodden.

MINE BEDSTEFORÆLDRE - fædrene side

Niels Peter Jensen, født den 27. april 1827 i Nr. Sundby Sogn, død den 23. maj 1911. Gift i 1857 med Jensine Elisabeth Axelsdatter, født den 6. maj 1831 i Elling, Aasted Sogn, død den 20. juni 1916. Begravet 27. juni på Østervrå kirkegård.

Børn:

Maria Jacobine Severine Jensen

Kirstine Jensen

Jens Jørgen Jensen (min far)

Amalie Jensen

Aneline Jensen (Axeline)

Ansine Caroline Eriksen (plejebarn)

Da min bedstefar var 22 år gammel deltog han i Den Slesvigske Krig 1849 - 51. En af hans brødre var med i krigen i 1864 ved Dybbøl.

Han blev indkaldt til hærens infanteri, 4. kompagni - 5. reservebataljon. Ifølge lægdsrullen var han i tjeneste fra den 5. januar 1850 til den 12. august 1851. Der oplyses yderligere, at han var smed og spinkel af bygning. I 1876 blev der uddelt mindemedaljer, og efter ansøgning, blev disse tildelt de veteraner, som havde deltaget i krigene 1849 - 1851 og 1864.

Bedstefar ansøgte og fik en medalje.

*****Note:**

*Værnepligtige var indtil 1849 kun det "bondefødte mandkøn", som blev indført i lægdsrullerne ved fødslen. Først med grundloven i 1849 blev almindelig værnepligt også indført for byboerne, og det var fra konfirmationsalderen, senere fra 17 års alderen. ****

Min bedstefar var uddannet smed, og havde smedeværksted i Østervrå i mange år. Han fik tilnavnet "Bistersmeden", da han altid gik og så bister ud. Han var tilmed også rødhåret.

Smedens daglige arbejde bestod i skoning af heste, fremstilling af vognbeslag og reparationer af vognbeslag og reparation af de daglige redskaber, såsom plove, harver og vognhjul. Det var et tungt slid, og der måtte arbejdes hårdt for eksistensen.

Dengang var det almindelig skik, at smeden gik ud på gårdene og havde skokasse og værktøj med sig til hestebeslag og til beskæring af hestenes hove. Til hovbeskæring brugte man et "virkejern", der lignede et borsving med en stor træknapp til at sætte mod, og i den modsatte ende havde det krumme sving et lille, skarpt stålblad, hvormed man kunne høvle flige af hestehoven, som hestens ejer eller en medhjælper holdt op for smeden.

I landsognene har smedeværksteder eksisteret lige så længe, der har været benyttet heste i landbruget.

I sin fritid fremstillede min bedstefar en del ure, dog ved jeg ikke, om nogle af disse ure eksisterer endnu.

Om det var med salg for øje eller kun til foræring, kan jeg ikke huske, men mange vendelboere gav sig af med dette erhverv ved siden af deres oprindelige håndværk eller landbrug.

Lige for min far døde i 1945, kan jeg huske, at min bror, Emil, fik et gammelt og ormædt fladt stueur. Uret skulle trækkes op hver dag med et sving, og blev holdt i gang ved to blylodder ophængt i almindelig snor. Sommetider sprang disse snore, så lodderne faldt ned og gik direkte gennem bunden. Efter al sandsynlighed var dette ur lavet af ham.

MINE FORÆLDRE

Jens Jørgen Jensen, født den 29. maj 1865 i Østervrå, Torslev Sogn, død den 7. marts og begravet den 14. marts 1945.

Min far døde i hjemmet, Vinkelvej 3, Østervrå, og blev begravet på Østervrå kirkegård af pastor Henrik Lentz.

Gift den 31. maj 1889 med Christine Jensen, født den 28. juni 1858 i Brovst Sogn, Øster Han Herred, død

den 5. februar og begravet den 12. februar 1935.

Min mor døde på Øster Nordenbæk, og blev begravet på Østervrå kirkegård af provst H.G.S. Jensen.

Mine forældre blev gift i Torslev Kirke.

*Bedstemor, Christine Jensen, var enke efter Christian Leth Jacobsen, og havde et barn: Herman Emil Jacobsen, født den 20. december 1885. Hun giftede sig anden gang med **Jens Jørgen Jensen (Nordenbæk)**, og de fik tilsammen 5 børn, hvoraf den ene af disse børn fik navnet Herman Emil. Den førstefødte søn er efter al sandsynlighed død, da han ikke findes i nogen folketællingslister.*

MINE SØSKENDE

Christine Jensen, født den 26. april 1890 i Østervrå, Torslev Sogn, død den 27. juni 1960. Gift med Harry Christensen, lagerforvalter, født den 10. september 1896 i Sæby, død den 10. februar 1985.

Jens Peter Jensen, muremester. Født 5. juli 1892 i Østervrå, Torslev Sogn, død den 14. januar 1966, begravet den 21. januar 1966. Gift den 12. august 1928 med Ella Katrine Nielsen, født den 9. september 1903, død den 10. oktober 1940.

Børn:

Jørgen Nordenbæk, født den 19. maj 1929 i Helligum.

Torben Nordenbæk, født den 27. september 1933 i V. Hjermitstlev.

Herman **Emil** Jensen, gårdejer. Født den 3. februar 1897 i Østervrå, Torslev Sogn, død den 18. februar 1968, begravet den 23. februar 1968. Gift den 10. februar 1929 med Astrid Sørensen, født den 29. januar 1908 i Sortkær, Torslev Sogn.

Børn:

Erik Trier Nordenbæk, født den 9. december 1934 i Østervrå.

Vi var fem søskende - tre drenge og to piger. Den ældste og den yngste var piger, jeg var den midterste i flokken. Fra jeg var helt lille, fik jeg at vide, at jeg var den mest urolige af dem alle sammen.

Christine, som var den ældste i børneflokket, var hjemme på gården de første mange år. Min mor var meget dygtig i huset - og i særdeleshed i et køkken. Det har nok smittet af på Christine, da hun senere fik mange gode pladser i forskellige herskabshjem.

Christine blev gift med Harry Christensen, som var fra Sæby, og de bosatte sig der. Harry var i begyndelsen af ægteskabet beskæftiget som mælkmænd. Christine var altid med på disse mælketure og hjalp sin mand med udlevering af varenne.

Udbringningen foregik med hestevogn, og ofte kunne det være en hård tørn, når de om vinteren i bidende kulde og snestorm skulle rundt i byen med mælken.

Harry fik senere et godt job som lagerforvalter på et smedeværksted ved havnen i Sæby.

***** Erik:**

Faster Christine tog mange ture til Søndenaen og besøgte os. Hun kom med rutebilen tidligt om morgenen, så vi kunne få noget ud af dagen. Hun havde altid bade slik og lækkert bagværk med til familien. Når turen gik tilbage til Sæby igen, fik hun friske æg og en høne med i tasken.

*Hønen blev slagtet, lige før hun skulle af sted; og det var mit job at hugge hovedet af den. Vi havde en huggeblok stående i gården, hvor fjerkræet altid blev slagtet. ****

Peter, min ældste bror, kom ud at arbejde ved landbruget i nogle år, og fik derefter en uddannelse som murer. Som lærling var han med i et større byggeri på hovedgården Ormholt, hvor der efter en brand i 1912-13 blev opført nye avlsbygninger.

Peter fik ret hurtigt sin egen murervirksomhed. Han byggede en del huse i Østervrå, bl.a. i Nørregade (Primulavej) ***og fik i daglig tale tilnavnet Sokkelpeter.*** Min far var stolt og fortalte ofte om de byggerier, som Peter havde forestået. I året 1928 blev Peter gift med Ella, og de købte en købmandsforretning i Hellum, som Ella passede. (Næringsbrev i 1928 som detailhandler).

I 1937 blev der bygget en ny centralskole i Skørping, som Emanuelsen fra Lønstrup havde i entreprise.

På samme tidspunkt flyttede Peter, Ella og børnene til Skørping, da de havde solgt forretningen i Hellum. Peter kom til at stå for murerarbejdet på skolen, så han måtte have en del murersvende til hjælp. Af en eller anden grund var han ikke i Arbejdsgiverforeningen og ville heller ikke være medlem, så det gav en masse problemer. Der blev skrevet en del om det i aviserne, og han blev kaldt en "skruebrækker". Selv børnene blev drillet i skolen, og der blev råbt skældsord efter dem.

Efter endt skolebyggeri fik Peter meget andet arbejde og byggede bl.a. en del huse i Skørping, hvor han også brugte uorganiseret arbejdskraft.

I 1940 havde han den sorg at miste sin kone, Ella. Han stod nu alene med to små drenge. Ella tog sit eget liv. Hun gik ud i en sø - Mosskov Sø - og druknede sig. Det var et chok for hele familien. Dødsfaldet kom ret pludseligt, da ingen havde fornemmelse af, at der var noget galt. Hun havde ganske kort forinden brevvekslet med sin søster, og da virkede alt normalt. Måske har det været krigen, som påvirkede hendes psykiske tilstand.

Peter boede de sidste leveår på alderdomshjemmet i Skørping.

Jørgen blev kolonialuddannet indenfor F.D.B. og blev senere brugsuddeler Hundstrup. Som pensioneret blev han bosat i Hundstrup.

Torben fik en ingeniøruddannelse og blev ansat på et patentbureau i København.

Emil, den yngste af mine brødre, var også uddannet og beskæftiget ved landbruget. Han købte senere en cementvarefabrik i Østervrå, som min bror Peter også har haft nogle år. På fabrikken fremstilledes bl.a. tagsten, mursten og drænrør, som på den tid var billigere end produkter af tegl.

Da han i 1929 giftede sig med Astrid, byggede de hus ved siden af fabrikken. Emil havde astma og kunne ikke tåle cementstøvet, så de afhændede virksomheden i 1937 og besluttede at gå over til landbruget. De fik 16 tdr. landjord syd for Østervrå og byggede på statslån (de såkaldte statshusmandsbrug). Gården blev kaldt Søndenaen.

På et senere tidspunkt blev der købt yderligere 16 tdr. land jord fra Fjeldgaard, så der tilsammen var 32 tdr. land. Bygningerne blev tilsvarende udvidet.

Emil sad i mange år som tillidsmand i Hjørring Andelssvineslagteri.

Emil blev dårligere med årene, og de blev enige om at afhænde gården og købte i 1958 et hus på Liljevej.

Sønnen, Erik, skulle have været landmand og senere overtage gården; men han fik på et tidligt tidspunkt astma og bronchitis. Gik i lære som tømrer, men dette fag viste sig at være for hårdt for helbredet, så han blev

senere udannet som møbelsnedker.

Erik kunne efterhånden ikke tåle det hårde klima i Vendsyssel, og hans helbred blev dårligere. Lægerne anbefalede ham så at tage et ophold på Nakkebølle Sanatorium i 1962-63. I dag er han bosiddende i Fåborg.

Emil døde i 1968, men Astrid blev boende i huset på Liljevej. Hun solgte huset i 1991 og flyttede ind i en pensionistbolig i Bredgade, Østervrå, men endte sine dage i Østervrå Ældrecenter.

Ansine, min yngste søster var også hjemme i nogle år for at hjælpe til, men kom senere ud at tjene. Den sidste plads hun havde, var hos en købmand i Aså, hvor hun var husholderske. Ansine døde af tuberkulose i 1941, så hun nåede kun at blive 41 år. Der var så to familiemedlemmer, som gik bort i de første krigsår.

Min mor døde i 1935. Far skulle så have lidt hjælp i huset, og anskaffede sig derfor en husholderske. Hun hed Thomine og havde fra tidligere ægteskab 12 børn.

Thomine var en af min fars bekendtskaber fra de unge år. De giftede sig nogle år senere, men der var ikke glæde hos os søskende, da de indgik ægteskab. Jeg ved ikke meget om min fars nye kone, men jeg erindrer, at Thomine var en temmelig skrap dame, og vi kom der ikke så ofte.

Da gården blev solgt, købte de et hus på Vinkelvej 3, hvor min far boede til sin død. Thomine blev boende i huset i en årrække, men flyttede senere ind på plejehjemmet i Østervrå.

MIT BARNDOMSHJEM - ØSTER NORDENBÆK

Min opvækst havde jeg på en lille bondegård på ca. 25 tdr. Jeg havde et godt og solidt hjem - Gården lå i Østervrå - midt i Vendsyssel - hvor landevejen Hjørring-Sæby går gennem byen, med 20 km til hver side. Ligeledes Frederikshavn - Brønderslev, med 23 km til hver side. Gården lå lige udenfor byen, men nu ligger den i byens midte, da der i mellemtiden er bygget så meget, både industri og boligkomplekser mm. Gården lå østen for en bæk, som løb gennem byen. Da der vesten for bækken lå en anden gård, var det meget naturligt, at disse gårde henholdsvis fik navnene Øster Nordenbæk og Vester Nordenbæk. Hvornår "Øster Nordenbæk" er opført, vides ikke, men ifølge folketællingen fandtes gården den 1. februar 1801.

***Note

*I 1953 blev gården solgt til Christian Jensen, som senere lod jorden udstykke. Christian Jensen var selv med til at bygge de første huse på udstykningen, da han var uddannet tømrer- og bygningssnedker. Øster Nordenbæk var nu helt udstykket, og den 15. januar 1975 solgte Christian Jensen matriklen til Østervrå Fryseboks, og der var da kun 2350 m² tilbage. Prisen var kr. 80.000,- Nu har mekanikerværkstedet Top Ti til huse i bygningerne, der tidligere tilhørte Østervrå Fryseboks.****

LIVET PÅ ØSTER NORDENBÆK

Mine forældre drev almindeligt landbrug. Vi havde en del kreaturer, en hest og et fårehold. Vest for byen lå et stolt engareal, som hørte til gården. Der gik fårene og græssede. De var nøjsomme dyr, som kunne udnytte græsning, der var for ringe for andre husdyr.

Vi havde, som de fleste gårde, en vindmølle, der blev brugt som drivkraft til maskinerne. Der var også en hestegang.

Som det var skik og brug, hjalp vi drenge til, ligeså snart vi var gamle nok til det. Vi fik lært at gøre nytte og at være ansvarlige for det, vi skulle passe. Pigerne måtte også tage et nap med ude, når der var behov for det. Det var ganske almindeligt.

Køerne, som skulle både ud og ind fra marken hver dag, var vores arbejde, og de skulle flyttes tit. Ofte måtte vi lige en tur i marken, før vi gik til skole.

***Note:

*Til afgrødernes høstning brugtes kun segl eller le, og til sædens tærskning plejl og sold. Med disse simple - ofte hjemmelavede redskaber - blev landbrugsarbejdet udført overalt til henimod slutningen af århundredskiftet, hvor såmaskiner, tærsk- og hakkelsemaskiner opfandt. Først ind i det 19. århundrede vandt såvel høst- som rensesmaskiner alm. udbredelse. Senere kom der landbrugsmaskiner, damp, og andre elementærkræfter blev taget i brug, så det grovere menneskelige arbejde til dels erstattedes af maskiner og dyrisk trækraft. ****

På gården havde vi også en del høns, kalkuner og gæs, der løb frit omkring. De gik ofte på stubmarkerne og fandt spildte korn til langt hen på efteråret. Vi var selvforsynende med alt kød, og levede så vidt muligt af

gårdens egne produkter. Grøntsager og kartofler dyrkede vi også til eget brug. Der blev spist meget kål, især hvidkål og grønkål. Det blev benyttet i mange retter. Grønkålen var den foretrukne. Når kålen var kogt, sædvanligvis i store portioner, blev den opbevaret i en balje i kælderen, så den kunne holde sig frisk. Dengang var fåre- og lammekød en væsentlig del af kosten i Vendsyssel, men der var også altid flæsk i huset. Noget af kødet blev røget, og en del fårekød og lammekød blev tørret ved skorstenen. De røgede fårelår kunne gemmes meget længe, og de blev som regel brugt som pålæg. Meget af grise- og fårekødet blev nedsaltet i store saltkar til senere brug. Min mor saltede også altid sild ned, da det var en spise, som tit var på bordet, også som morgenmad.

Smørkærning og fremstilling af ost samt bagning i de store stenovne var også en husmoders arbejde. Det var et hårdt arbejde. Vendelboerne har altid været gode til brygning. Denne syssel tog mor sig også af, så der var altid øl i huset.

Tilberedning af fåreulden i ældre tid:

Fårevask og fåreklipping foregik omkring grundlovsdag. Der måtte fårevask til inden klippingen, for at ulden kunne blive ren til bearbejdningen. Fårene kom enkeltvis ned i et stort trækar med sæbelud og blev skrubbet og krystet godt igennem og derefter skyllet godt i koldt vand.

Det var et hårdt arbejde at vaske får, for de to personer, som forestod vaskningen, blev næsten lige så våde som fårene i karret, fordi dyrene spjættede og var bange.

Der blev fremstillet beklædningsgenstande, såsom hoser, trøjer, sjaler, uldklæder, vanter, snesokker, olmerdug (dynetøj) og vadmæl fra væven. Noget af garnet blev farvet sort i en stor gryde og blev brugt til f. eks. hjemmestrikkede strømper. (Børnene gik også med de hjemmestrikkede.) De blev holdt oppe med et bredt stykke elastik, som var spændt på en knap på strømperne og op på et livstykke.

Hvor der blev avlet mange får - f. eks. i klitegnene - og al ulden ikke blev benyttet af bønderne selv, blev den solgt til opkøbere eller leveret til købstaden. Nogle af strikvarerne blev afsat til uldkræmmere, der cyklede eller gik fra hus til hus med bylten på nakken og faldbød deres varer.

Jeg havde et meget gæstfrit hjem, og når familiemedlemmer var på besøg, fik de altid kød, fjerkræ eller andre naturalier med hjem.

Min far havde i sine yngre dage et ekstrajob på andelsmejeriet i Østervrå, hvor han dagligt havde nogle timer med indvejning af mælken, når den kom ind med mælkevognene fra bøndergårdene. Når arbejdet på mejeriet var tilendebragt, gik han hjem og fortsatte sit arbejde på gården.

Far var foregangsmand og højt anset. Han sad i sognerådet Østervrå i 2 perioder fra 1909 - 1917. Han havde også på et tidspunkt et lille bijob i sparekassen, hvor han afløste ved ekspeditionen af kunder. Der var kun åbent få timer et par dage om ugen, da Østervrå jo kun var en lille flække på det tidspunkt.

*****Postmester Valdemar P. Christensen fortæller:**

I 1885 oprettedes en dagvognsrute mellem Østervrå og Hjørring. Jernbanen åbnedes først i 1913.

Sæby bank åbnede en filial i 1914. Jens Jørgen Nordenbæk var tillidsmand; først i Sæby Bank, som havde til huse på Hjørringvej 434, senere også i sparekassen.

Jeg flyttede sammen med mine forældre til Østervrå i 1905. Børnene fra Øster Nordenbæk så vi en del til. Christine husker jeg særlig godt, da hun senere kom i huset hos mine forældre. Jeg var med oppe på gården og hilse på Christine, da hun skulle ansættes som husassistent hos os. Vi børn elskede hende, hun var sådan en sød pige.

Emil husker jeg som et meget hidsigt gemyt. Vi børn måtte absolut ikke lege på Øster Nordenbæks marker, som lå i nærheden af mit hjem. Vi lå ofte og legede oppe på bakken, og om vinteren brugte vi den som kælkebakke. Drager måtte vi i hvert fald ikke sætte op der. Emil, som var nogle år ældre end mig, hev altid vores drager ned og brændte dem. En anden gang, hvor jeg lå og legede ved Møllegade sammen med min fætter, Andreas, kom Emil pludseligt, uden at vi opdagede det. Han løb efter os og var så stjernegal. Jeg havde min knortekæp med, men vi måtte flygte uden den. Kæppen kom dog hurtigt flyvende efter os gennem luften. Den kunne let have slået en af os ihjel, hvis den havde ramt nakken.

Øster Nordenbæk brændte engang for mange år siden - før århundredskiftet. Det var, før den kom i familiens eje. Gården var da placeret på et højt niveau i byens midte.

*Da en urmager senere opførte sit hus på Hjørringvej, fandt man flere forkullede stolper midt i en brønd. Disse stammede fra den tidligere nedbrændte gård. Gården blev efter branden opført et andet sted ****

I min barndom benyttede vi mest hestevogne, når vi skulle udenbys eller på besøg hos familie og venner. Hvis mørket faldt på, inden vi nåede hjem, brugte vi vognlygter med stearinlys, som blev anbragt på hver side af vognen. Som regel havde vi en flagermuslygte hængende under vognen, så bagfrakommende kunne

se os i mørket.

På cyklerne anvendte vi karbidlygter.

Der kørte en dagvogn gennem byen, men den var dyr. Det var heller ikke nogen fornøjelse for de rejsende, da vejene var meget dårlige.

Fortsættes.

